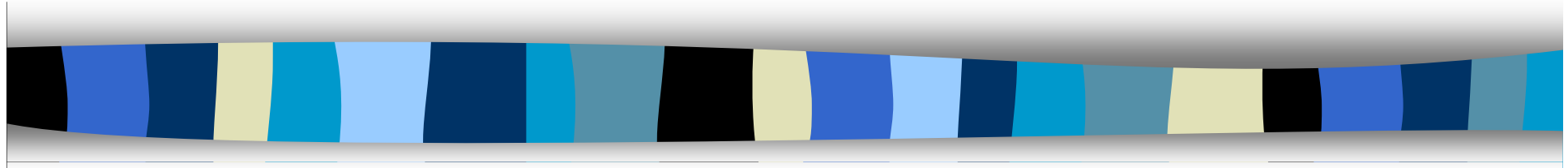

Inkludering och/eller segregering?

Om synsätt på och bemötande av
personer med intellektuella
funktionshinder i skola och samhällsliv

Tidsmaskin

- Vad som ses som avvikande och vilka som betraktas som funktionshindrade varierar över tid, med hur samhället är utformat och vilka krav som ställs
- Synsätt förändras över tid

Historisk tillbakablick

- 1800 –talet = modern läkarvetenskap, diagnostisering, optimism
- 1900-talet = pessimism, defekta individer
- 1950-talet = handikapp som kronisk sjukdom
- 1960-talet = institutionskritik
- 1970/80-talet = reformer

Ny handikappideologi 1970-talet

- Normaliseringsprincipen – rätt till likvärdiga levnadsvillkor
- Integreringsprincipen – leva tillsammans med andra

1980-talet

- Levnadsvillkoren fortsatt sämre än befolkningens
- Ingen automatisk social integrering
- Fysisk närvaro men sällan mer än så

1990-talet

- Kommunalisering
- Handikappreformen
- Salamancadeklarationen
- FN:s standardregler (konvention)

”En skola för alla” uttryckt i Salamancadeklarationen

- ...alla barn, när helst så är möjligt, skall undervisas tillsammans, oberoende av eventuella svårigheter eller inbördes svårigheter eller skillnader.
- Att sända barn till särskilda skolor eller att sammanföra dem i specialklasser eller avdelningar inom en viss skola på varaktig basis bör vara en undantagslösning.

Normalisering = Likvärdiga levnadsvillkor

- Levnadsnivåstudier
- Sämre villkor på alla livsområden
- Skillnader mellan och inom grupper
- Något bättre över tid men fortfarande välfärdsgap
- Vissa grupper riskerar att hamna vid sidan om

Integrering - inkludering

- Integrering – elever som kan anpassa sig till den "normala" skolan
- Inkludering – skolan i sin utformning och innehåll utgå från elevers olika förutsättningar
- Internationella och nationella styrdokument som understryker inkluderande undervisning som mål

En paradoxal utveckling

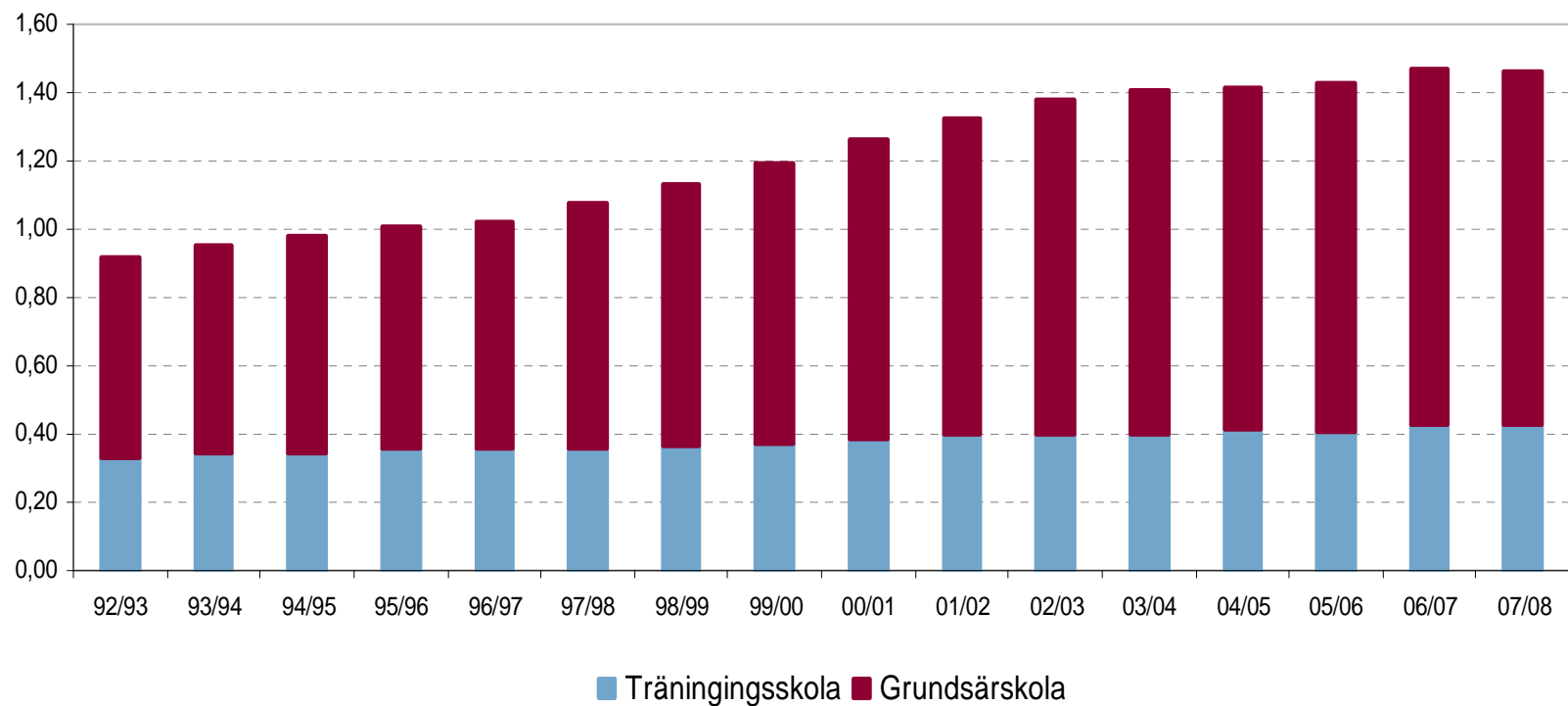
- "En skola för alla"
- Praktik som (delvis) går på tvärs
- Särskoleökningen
- Neuropsykiatriska diagnoser
- Små undervisningsgrupper
- Friskolor
- Stora skillnader inom och mellan kommuner

Särskoleökningen

- 1968 – 1990 0,6-0,7 % av alla elever tillhör särskolan
- 2007 1,6 % av alla elever tillhör särskolan
- Nya grupper: lindrigare och/eller med delvis annorlunda svårigheter än de som man traditionellt betraktat som särskoleelever
- Stora lokala skillnader
- Ökad frekvens av grundskoleplacering

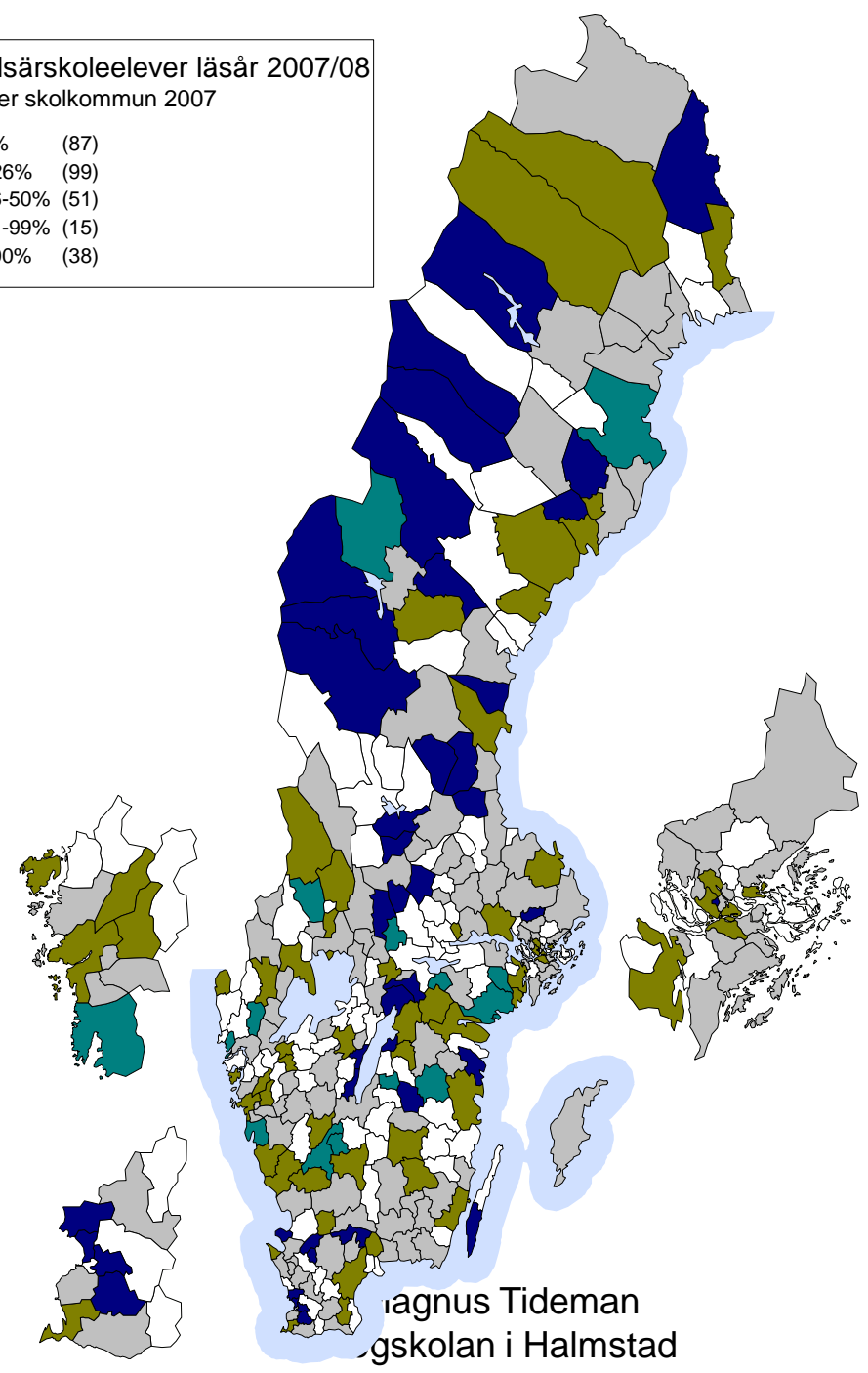
**Andel (%) elever i obligatoriska särskolan av samtliga elever i grundskolan och
obligatoriska särskolan 92/93 - 07/08**

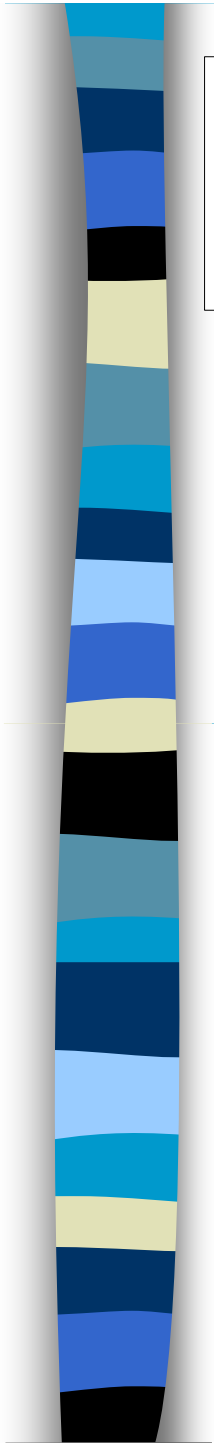
Magnus Tideman
Högskolan i Halmstad

Andel integrerade grundskoleelever läsår 2007/08
Redovisning efter skolkommun 2007

- 0% (87)
- <26% (99)
- 26-50% (51)
- 51-99% (15)
- 100% (38)

agnus Tideman
gskolan i Halmstad

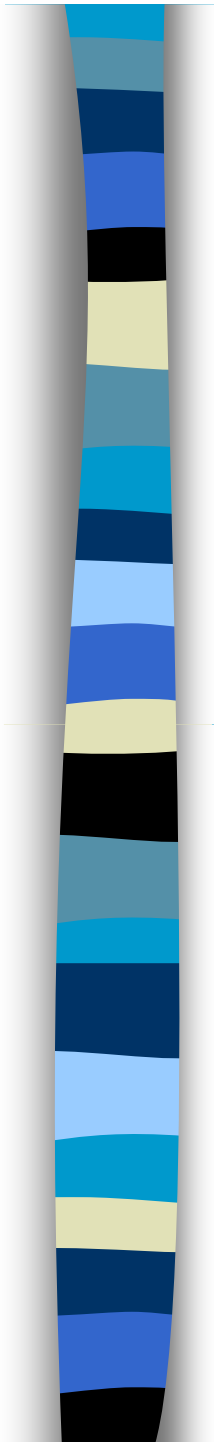

För inkluderande lösningar

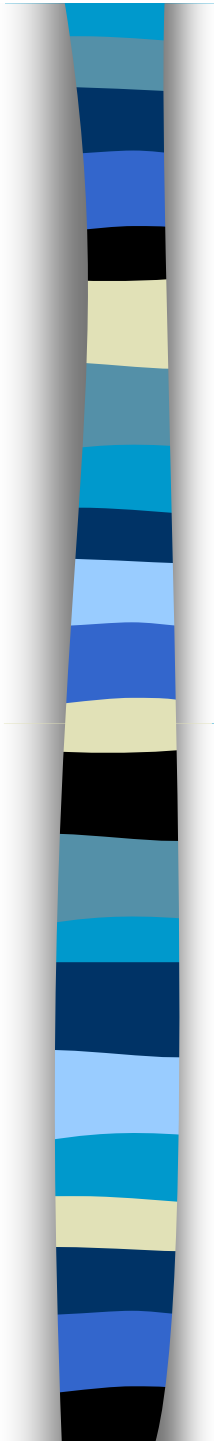
- Kategorisering och segregering är dåligt - kränker rätten till delaktighet
- Elever i behov av särskilt stöd skiljer sig inte på avgörande sätt från andra

För segregering lösningar

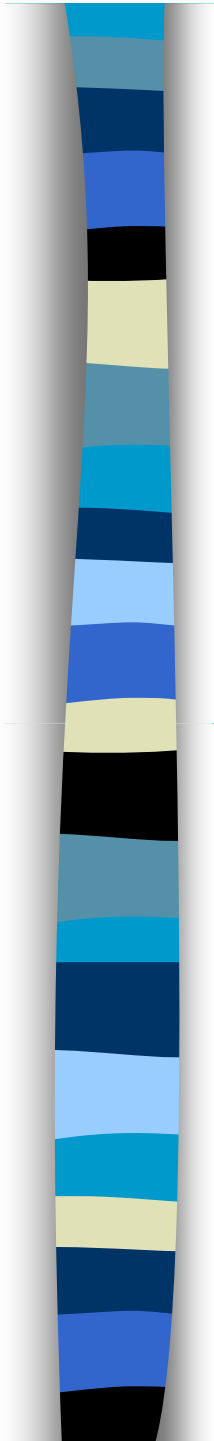
- Kategorisering är nödvändig och segregerade lösningar underlättar framtida delaktighet
- Diagnoser speglar signifikanta och viktiga skillnader

- Segregering innebär lägre krav
- Inkluderande miljöer innebär att barn lär sig av varandra
- Specialister ställer adekvata krav
- Inkludering bara när eleven är mogen
- Speciellt anpassade miljöer innebär större trygghet, fler kamrater och mer uppmärksamhet

- Vanliga lärare klarar att undervisa alla elever (med kunskap och stöd)
- Inkludering bygger på acceptans av och attitydförändring till olikheter
- Speciallärare har speciella kompetenser
- Inkludering möjlig när barnen är små men sedan ökar kraven och då fungerar det inte

- Inkludering billigare i längden
- Mänsklig rättighet att vara med andra
- Skolan har ett socialt och demokratiskt uppdrag
- Alla vinner på inkludering
- Segregerade lösningar mer ekonomiskt effektiva
- Mänsklig rättighet att få särskilt stöd
- Skolan är till sin natur akademisk
- Fysisk närvaro inte detsamma som inkludering

Svårigheter att mäta/utvärdera inkludering

- Ingen kontrollgrupp – olika sociokulturella sammanhang
- Samhälle i snabb förändring
- Vilka kriterier för lyckad inkludering? Social och/eller kunskapsmässig utveckling
- Lyckad – för vem? Elever med och utan funktionshinder, föräldrar, pedagoger, skolledning, politiker...

Över tid?

- Ökad politisk uppmärksamhet
- Över längre tid något fler inkluderande verksamheter
- Men inte tydligt mer inkludering under senare år trots den länge uttalade politiska viljan
- Stor variation

Faktor som underlättar inkluderande processer

- Övergripande policy – tydligt ställningstagande
- Ledare med kunskaper och tydlig vision
- Engagemang från elever och föräldrar
- Planering och uppföljning
- Attityder till olikheter - Reflektion
- Kompetensutveckling
- Flexibelt stöd – förmåga till anpassning av undervisning
- Samarbete mellan olika kompetenser i undervisningen
- Goda ekonomiska möjligheter – flexibel medelstildelning

Behov av kategorisering

- Ökning av barn och ungdomar som blivit kategoriserade
- Diagnos – avgränsat avvikande beteende eller tillstånd
- Sociala grupper – självvalda
- Sociala kategorier – samhället avgör

Behövs?

- Välfärdssamhällets behov – prioritera resurser
- Förklara och namnge svårigheter
- Underlag för insatser?
- Vägledning för vad svårigheter består i?

Diagnostisering och kategorisering

- Ofta inte så betydelsefulla för individerna men för omgivningen
- Överskattad tro på att kategoriseringen ger vägledning för tex form och innehåll i stöd

Individuella konsekvenser

- Förklaring, tröst
- Skuld och skambefrielse
- Bekräftelse
- Tillgång till särskild hjälp
- Resurser

Individuella konsekvenser forts

- Främsta kännetecken
- Förändrat bemötande
- Självpuppfyllande profetia
- Stigmatiserande
- Identitetsskapande

Elevernas perspektiv (särskoleklasser)

- Särskolan som möjlighet:
 - Mer stöd
 - Fler kamrater
- Särskolan som begränsning:
 - Begränsade möjligheter
 - Utanförskap

(Szönyi 2005)

Grundskoleplacerade särskolelever

1. I princip all undervisning i grundskoleklassen (kompletterande individuell/gruppundervisning ett fåtal timmar/vecka)
2. Gruppundervisning med andra särskoleelever (enstaka timmar i grundskoleklassen)

Grundskoleplacerade särskoleelever forts

3. Gruppundervisning med andra grundskoleelever (enstaka timmar i grundskoleklassen)
4. Enskild undervisning (assistent) i huvudsak utanför grundskoleklassen men visst deltagande i enstaka lektioner

Faktorer som påverkar

- Personliga förutsättningar/egenskaper
- Omgivningens och skolans förhållningssätt
- Organiserandet av skolvardagen
- Anpassning/tillrättaläggande av undervisningen
- Grundläggande synsätt på handikapp

Sociala relationer?

Möjliga men kräver:

- Resurser i form av tid
- Miljö (fysisk och attitydmässig)
- Kunskap och kompetens
- Personlig engagemang

Fler i särskolan

– fler i daglig verksamhet

- Kraftig ökning i daglig verksamhet
- Nya grupper – nya krav och behov
- Minskade resurser (på samma sätt som särskolan)
- Fler individuella lösningar?
- Sämre kvalitet?
- Ökade behov av vuxenundervisning?

Begreppsutveckling

- Sinnesslö (1868)
- Psykiskt efterbliven (1955)
- Psykiskt utvecklingsstörd (1968)
- Utvecklingsstörd (1980-talet - ff)

Ny diskussion idag

- Tendens att bli negativt laddat
- Internationell influens (intellectual disability)
- Gruppen expanderat (särskoleökningen) – heterogeniteten ökat
- Kritik från "insidan" (Grunden, Alfa m fl)
Upplevs nedvärderande, reduceras som människa

Handikappmedvetande

- Gammal syn lever kvar
- Tacksam över stöd och hjälp
- "Lägga sig platt"
- Protesterar (bråkar, uteblir)
- Inte sticka ut

Projekt Alfa

- Helst inget begrepp alls – bli sedd som människa med många sidor och nyanser
- Men också styrka att dela speciella erfarenheter
- Alternativ: Personer med intellektuella funktionshinder

Motvärn

- Inte acceptera samhällets kategorisering
- Reduceras som människa
- Vidgår sina svårigheter
- Motståndsidentitet

(Castells 1998)

Synsätt på handikapp

- **Medicinsk/individuell modell**
 - Diagnos – behandling – ”normal funktion”
- **Social modell**
 - Samhällets barriärer och förtryck skapar handikapp
- **Relativ modell**
 - Handikapp skapas i mötet mellan en individ med funktionsnedsättning och en icke-anpassad omgivning/miljö

Relativ definition

- Under IQ 70 + behov av särskilda insatser
- Behov i skolåldern inte automatiskt senare
- Tidsmaskinen.. Inte bara individens förmåga utan också samhällets krav och förväntningar

Utvecklingslinjer

- Funktionshindrade är allt mer en naturlig del av samhället
- Allt fler kategoriseras som avvikande – normaliteten krymper
- Minimera/korrigera handikapp genom individinriktade insatser?
- Minimera handikapp genom att göra samhället och miljön mer tillgänglig?

Utmaningar

- Individ eller miljö?
- Omsorg – utmaningar?
- Övergång skola - vuxenliv
- Likvärdighet – lokal variation?
- Mäta, betygssätta – rymma alla?
- Handikapprelaterad forskning?
- Tama – vilda mål?

”Tama mål”

- Mål och insatser tydliga
- Tydliga kriterier för succé
- ”Best practice”, tekniskt - evidens

”Vilda” mål

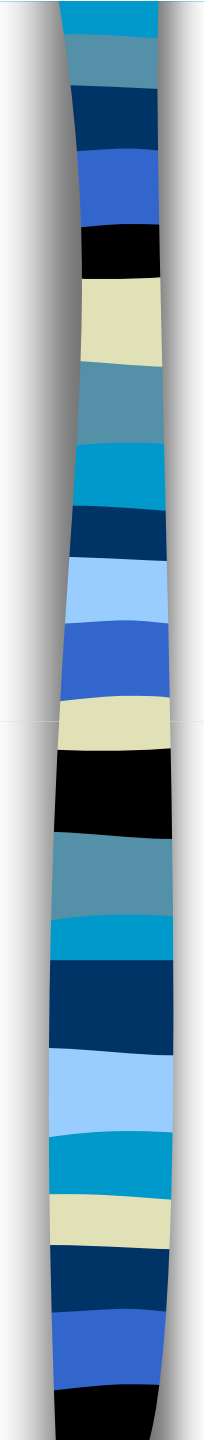
- Svårt att tydlig definiera och förutsäga
- Svårt att skilja från andra mål/problem
- Svårt att mäta framgång och bedöma vad som är bäst (och för vem)

Framtiden

- På väg mot inkludering?
- På väg mot exkludering?

- Ett samhälle och en skola för alla eller för de flesta?

’’Många små saker som görs av
många små människor på
många små platser kan
förändra världens ansikte’’

(Kinesiskt ordspråk)

Magnus Tideman
Högskolan i Halmstad